

LÀM THẾ NÀO ĐỂ SỐ HÓA VÌ MỤC ĐÍCH BẢO QUẢN VÀ MỞ RỘNG TRUY NHẬP DI SẢN VĂN HÓA VÀ TÀI LIỆU ĐỊA PHƯƠNG CHO RỘNG RÃI CÔNG CHÚNG?

Nguyễn Thị Mỹ Ngọc - Phòng Địa chí Thư viện tỉnh Khánh Hòa

Khánh Hòa là một tỉnh ven biển Nam Trung Bộ, với số dân khoảng hơn 1 triệu người. Những năm qua, thành tựu kinh tế, văn hóa, xã hội của Khánh Hòa đạt được có sự đóng góp rất lớn của ngành văn hóa. Các hoạt động văn hóa đã trở thành nhân tố quyết định, là nền tảng tinh thần, là mục tiêu, là động lực thúc đẩy sự phát triển không ngừng của tỉnh. Đời sống văn hóa tinh thần của nhân dân trong tỉnh từng bước được nâng cao, môi trường văn hóa ngày càng được cải thiện. Đạt được những kết quả này có phần đóng góp không nhỏ của hệ thống thư viện công cộng tỉnh Khánh Hòa.

Là một tỉnh ven biển, có tiềm năng và thế mạnh về kinh tế, đời sống tinh thần và vật chất của người dân Khánh Hòa luôn ở mức cao. Vì vậy tỉ lệ người dân tỉnh Khánh Hòa là độc giả của thư viện luôn cao. Chính họ là nhân tố, là động lực để thư viện tỉnh Khánh Hòa nỗ lực hơn nữa xây dựng hệ thống cơ sở vật chất, trang thiết bị, tiềm lực con người, vốn tài liệu tốt hơn để phục vụ người dân.

I. Nguồn lực cơ sở vật chất và công tác địa chí tại Thư viện tỉnh Khánh Hòa

Hệ thống thư viện công cộng tỉnh Khánh Hòa cùng với mạng lưới thư viện 09 huyện và tủ sách cơ sở đã triển khai nhiều hoạt động phong phú, thiết thực, tuyên truyền cho người dân mọi chủ trương, đường lối, chính sách của Đảng và pháp luật của nhà nước, phục vụ tốt các nhiệm vụ chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội của tỉnh, luôn hoàn thành và hoàn thành vượt mức các chỉ tiêu, kế hoạch được giao, đáp ứng nhu cầu đọc và thông tin ngày càng đa dạng của mọi tầng lớp nhân dân trong xã hội, góp phần nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài, phát triển khoa học công nghệ, kinh tế - văn hóa, phục vụ cho công cuộc công nghiệp hóa, hiện đại hóa tại địa phương.

Ảo ngoài những loại sách phổ thông như bắt kỳ thư viện công cộng nào trong cả nước để phục vụ độc giả. Thư viện tỉnh Khánh Hòa còn có nhiệm vụ đặc biệt quan trọng hơn nữa đó là phát hiện, sưu tầm, xử lý, bảo quản, khai thác tài liệu địa chí, tin học hóa công tác địa chí. Đây là nhiệm vụ góp phần phản ánh đầy đủ mọi mặt của địa phương, từ lịch sử hình thành và phát triển về điều kiện tự nhiên và xã hội đến tình hình chính trị và những nhiệm vụ phát triển kinh tế - xã hội trước mắt cũng như lâu dài của toàn tỉnh.

Vốn sách trong thư viện tỉnh Khánh Hòa hiện nay: 292.452 (bản), trong đó tài liệu địa chí (hơn 6.000 tài liệu): tài liệu địa chí truyền thống (hơn 5.000 bản), tài liệu đã được số hóa (hơn 550 tài liệu).

Để đạt được những thành tựu như hiện tại thư viện tỉnh Khánh Hòa đã nỗ lực hoàn thành xuất sắc dự án thư viện điện tử nhằm đẩy nhanh việc ứng dụng công nghệ thông tin, tự động hóa các hoạt động thư viện, góp phần đưa thư viện trở thành trung tâm thông tin và ngân hàng tin của toàn tỉnh, mở rộng việc trao đổi nguồn lực thông tin trực tuyến với tất cả thư viện tỉnh thành trong cả nước thông qua cổng thông tin điện tử trực tuyến của thư viện, tạo điều kiện thuận lợi để bạn đọc tiếp cận với các nguồn thông tin mới nhất, đầy đủ nhất.

Với tiêu chí đó, thư viện tỉnh Khánh Hòa đã lắp đặt và chạy thành công phần mềm quản lý thư viện PSC. Đây là phần mềm tích hợp hiện đại hội đủ các tính năng mà một thư viện điện tử cần có. Kết hợp với hệ thống máy tính của thư viện có cấu hình mạnh, mạng băng thông rộng với số lượng (50 máy tính, 02 máy photo có khả năng in mạng, 03 máy in laser, 1 máy in màu, 3 máy Scan màu) đã tạo điều kiện thuận lợi cho việc số hóa vốn tài liệu của thư viện, góp phần đưa nguồn dữ liệu của thư viện không chỉ phục vụ tại chỗ mà còn giúp việc lưu trữ, truy xuất, chia sẻ, tìm kiếm thông tin một cách dễ dàng trên web cũng như trên phần mềm quản lý dữ liệu. Đối với thư viện thì việc số hóa tài liệu giúp linh hoạt trong việc chuyển đổi sang các loại dữ liệu số khác nhau như PDF, Word...; Giảm chi phí tối đa cho việc quản lý, không gian lưu trữ, bảo quản tài liệu và khả năng chỉnh sửa, tái sử dụng dữ liệu tốt, lâu dài;

Với ưu điểm, sự cần thiết về tầm quan trọng trong việc số hóa tài liệu, thư viện Khánh Hòa đã chọn nguồn tài liệu địa chí là nguồn lực thông tin đầu tiên để số hóa tại thư viện. Đây là nguồn tài liệu quý giá, có giá trị lịch sử lâu bền cần được tổ chức bảo quản, chống nguy cơ hư hỏng, thất thoát tài liệu lưu trữ lịch sử của tỉnh. Góp phần khai thác, sử dụng, phát huy giá trị tài liệu quý, hiếm nhằm phục vụ các yêu cầu phát triển kinh tế, xã hội, an ninh quốc phòng và nhu cầu học tập, nghiên cứu của các cơ quan, tổ chức và nhân dân trong và ngoài tỉnh một cách khoa học nhất trên cơ sở ứng dụng công nghệ thông tin với kỹ thuật tiên tiến hiện đại, đạt chuẩn.

Công tác sưu tầm và xử lý, bảo quản tài liệu địa chí hiện nay của thư viện tỉnh Khánh Hòa chủ yếu dựa vào nguồn bổ sung trên báo, tạp chí, nguồn tài liệu sưu tầm từ các ban ngành và nguồn biếu tặng quý giá từ các cá nhân và dòng họ trong toàn tỉnh. Tuy nhiên việc thực hiện mang tính riêng rẽ, độc lập do chưa có sự hỗ trợ từ các ban ngành liên quan, nên các tài liệu quý vẫn chưa sưu tầm được nhiều, mà chủ yếu dựa vào nguồn mua đối với các tài liệu có giá trị.

Vấn đề số hóa tài liệu địa phương đã được triển khai tại thư viện từ năm 2010, bước đầu mang lại hiệu quả thiết thực cho bạn đọc, nhưng bên cạnh đó thư viện còn gặp khó khăn trong vấn đề bản quyền tài liệu và kinh phí để mua các phần mềm hỗ trợ cho công tác số hóa và phần mềm chuyên dụng phục vụ công tác số hóa.

II. Giải pháp và phương hướng số hóa tài liệu địa phương cho mục đích bảo quản và mở rộng truy nhập di sản văn hóa và phát triển kinh tế - xã hội.

1. Giải pháp:

Khánh Hòa là một tỉnh ở khu vực duyên hải ả am Trung Bộ, nằm trong khu vực khí hậu nhiệt đới gió mùa với hai mùa mưa nắng. ả ền khí hậu khắc nghiệt với mùa khô nắng nóng kéo dài và mùa mưa chịu ảnh hưởng của bão, áp thấp nhiệt đới gây độ ẩm cao. Đây là các nhân tố khách quan đe dọa thường xuyên, làm hư hỏng, mất mát tài liệu và gây khó khăn trong quá trình lưu trữ, bảo quản tài liệu.

Trong những năm qua được sự quan tâm sâu sát và sự chỉ đạo của UBẢ D tỉnh Khánh Hòa, Bộ ả ội vụ, Cục Văn thư – Lưu trữ ả hà nước kết hợp với sự tham mưu của Sở ả ội vụ tỉnh mà nòng cốt là Chi Cục Văn thư – Lưu trữ tỉnh Khánh Hòa thông qua việc quy định tiêu chuẩn về kho bảo quản lưu trữ tài liệu tỉnh đối với việc sưu tầm, bảo quản và khai thác nguồn tài liệu địa phương chí. Thư viện tỉnh Khánh hòa luôn nhận được sự quan tâm và hỗ trợ tích cực trong vấn đề sưu tầm, bảo quản và khai thác tài liệu địa phương mà điển hình là trong hội thảo về xây dựng đề án **“Sưu tầm, thu thập, bảo quản, khai thác tài liệu có giá trị lịch sử, tài liệu quý, hiếm của tỉnh Khánh Hòa”** (tháng 10/2011), Thư viện tỉnh Khánh Hòa được chọn là một trong những ban ngành chủ chốt đi đầu trong vấn đề bảo quản vốn tài liệu này trên cơ sở ứng dụng nguồn lực thông tin, cơ sở vật chất và tiềm năng hiện có. Bằng nghiệp vụ chuyên môn và đi sâu trong vấn đề bảo quản vốn tài liệu trong nhiều năm qua, Thư viện tỉnh Khánh Hòa đã tham mưu thêm cho đề án ngoài việc lưu trữ tài liệu dưới dạng truyền thống thì hình thức lưu trữ thông qua số hóa nguồn tài liệu quý là vấn đề thường xuyên và hữu hiệu nhất đối với ngành lưu trữ. Thông qua đó quá trình bảo quản và phục vụ nguồn tài liệu này trở nên dễ dàng, tránh được tình trạng thất thoát nguồn tài liệu nguyên bản. Đề xuất của Thư viện trong Đề án “sưu tầm, thu thập, bảo quản tài liệu quý hiếm của tỉnh Khánh Hòa” đã được chấp thuận và đưa vào triển khai trong thời gian tới dưới sự chủ trì của Chi Cục Văn thư – Lưu trữ.

Trên cơ sở thành tựu đã và đang đạt được, Thư viện tỉnh Khánh hòa đưa ra những giải pháp sau đối với việc số hóa nguồn tài liệu địa phương:

- Với tiêu chí số hóa vì mục đích phục vụ bảo tồn di sản và phát triển kinh tế - xã hội Thư viện tỉnh Khánh Hòa đã chủ động phối hợp với các ban ngành trong tỉnh để chủ động trong việc sưu tầm tài liệu địa chí.

- Giải pháp để số hoá và truy nhập tài liệu địa phương vì mục đích bảo quản và phát triển kinh tế không chỉ là nhiệm vụ và trách nhiệm của riêng thư viện tỉnh. Đây là trách nhiệm và có vai trò quan trọng trong mục tiêu của tỉnh, vì vậy thư viện các tỉnh thành phối hợp với các ban ngành như : trung tâm di tích, bảo tàng, ban tuyên giáo tỉnh uỷ, cục văn thư lưu trữ tỉnh, phòng văn hoá các huyện, thị xã trong toàn tỉnh phối hợp cùng nhau sưu tầm, xử lý số hóa và tuyên truyền phục vụ vốn tài liệu rộng rãi trong tầng lớp nhân dân.

- Về mặt thực hiện số hoá các đơn vị sẽ phân công nhiệm vụ theo từng ngành, tạo điều kiện thuận lợi trong việc sưu tầm tài liệu với tiêu chí không bỏ sót tài liệu ở bất cứ lĩnh vực nào, đối với tài liệu mang tính tâm linh, vấn đề số hóa bản gốc không dễ, do đó cần nghiên cứu kỹ lưỡng phương án triển khai thực hiện.

- Vốn tài liệu gốc quý hiếm nhất thiết phải có tại kho cục văn thư lưu trữ của tỉnh để tránh mất mát và hư hại. Từ đó Thư viện sẽ nhận được vốn tài liệu số hóa thông qua qui trình chia sẻ nguồn lực thông tin tại cổng thông tin trực tuyến của thư viện.

- Đối với thư viện, có vai trò phục vụ rộng rãi các loại hình đối tượng, do đó trở thành chủ lực trong vấn đề tiếp cận, bảo quản, chọn lọc tài liệu để số hoá, đưa số lượng tài liệu này đến gần người dân hơn.

- Về cơ sở vật chất và kỹ thuật. Số hoá tài liệu của bộ phận nghiệp vụ thư viện không thể tách rời với bộ phận công nghệ thông tin. Đây là hai bộ phận liên kết chặt chẽ và gắn bó hỗ trợ lẫn nhau trong quá trình thực thi.

- Việc ứng dụng công nghệ thông tin triệt để , tập huấn tuyên truyền cho người dân có thể truy nhập được vốn tài liệu số hóa đã được lưu thông phục vụ tại cổng thông tin trực tuyến của thư viện và của tỉnh .

- Thư viện các tỉnh thành cần thiết phải có website riêng và liên kết với cổng thông tin trực tuyến của tỉnh và các đơn vị .

2. Phương hướng:

Để hoạt động số hóa vốn tài liệu địa phương có hiệu quả nhằm mục đích bảo quản và phục vụ rộng rãi công chúng, Thư viện Khánh Hòa có một số phương hướng sau:

- Vụ Thư viện, Thư viện Quốc gia Việt ả am cần tổ chức các lớp tập huấn, bồi dưỡng về chuyên môn kỹ thuật trong lĩnh vực số hóa trong các thư viện công cộng.

- Để chống thất thoát tài liệu quý về địa phương Vụ Thư viện phối hợp với các ban ngành liên quan như Chi cục Văn thư – Lưu trữ tỉnh, Bảo tàng tỉnh và Danh lam thắng cảnh thuộc Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tại các tỉnh thành ra các văn bản phối hợp hoạt động để tiến hành việc khảo sát, xác định tài liệu địa chí có giá trị, vận động thuyết phục cá nhân, gia đình, các cộng đồng dân cư, các tổ chức xã hội hiến tặng, ký gửi tài liệu vào lưu trữ lịch sử tỉnh. Có sự thỏa thuận sao chép, lập bản sao và bảo hiểm đối với tài liệu ký gửi.

- Xác định trách nhiệm, quyền và nghĩa vụ của tổ chức, cá nhân có tài liệu quý hiếm đối với tài liệu ký gửi được mang ra sử dụng và phục vụ rộng rãi theo quy định của pháp luật.

- Xây dựng cơ chế, chính sách khuyến khích giao nộp, hiến tặng tài liệu gốc có giá trị về địa phương.

- Xây dựng cơ chế định giá, mức phí đối với việc sử dụng tài liệu số hóa

- Xây dựng cơ chế hỗ trợ kinh phí, kỹ thuật, chia sẻ nguồn lực thông tin số hóa giữa các thư viện

VII. Kết luận

Tài liệu địa phương là loại hình tài liệu mang giá trị lịch sử lâu dài đối với từng địa phương, phản ánh mọi mặt về đời sống lịch sử, khoa học, văn hóa, kinh tế, xã hội từ quá khứ đến hiện tại và tương lai. Việc giữ gìn, bảo quản và phục vụ rộng rãi cho

mọi tầng lớp nhân dân nhằm tuyên truyền niềm tự hào, truyền thống mọi mặt của tỉnh là trách nhiệm to lớn của hệ thống thư viện tỉnh. Vì vậy việc số hóa vì mục đích bảo quản và mở rộng truy nhập di sản văn hóa và tài liệu địa phương cho rộng rãi công chúng cũng nhằm mục đích đảm bảo được việc bảo toàn tài liệu gốc ở dạng truyền thống trong quá trình phục vụ là một hoạt động mang tính lâu dài và cấp thiết trong quá trình thực hiện. Vấn đề số hóa nhằm bảo quản tài liệu trong lĩnh vực địa phương chí đang là đề tài được quan tâm nhất trong kế hoạch của thư viện và Chi cục Văn thư – Lưu trữ tại các tỉnh thành trong cả nước.